2. OLUMSUZ DAVRANIŞLAR

2.1. Yalan ve Riyâ

Yalan, "bir konuda gerçeğe aykırı haber veya bilgi vermektir. Dürüst olmanın zıddı olan yalan; riya, gıybet

53. Ahzab suresi, 7-8. ayetler; Meryem suresi 54. ayet.
54. Hadislerle İslam, Türkiye Diyanet Vakfı, C 3, s. 288-292.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyuruyor ki:

"Münafığın üç belirgin özelliği vardır: Yalan söyler, emanete hıyanet eder ve sözünde durmaz."

Buhârî, İman, 24.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyuruyor ki:

"... Yalandan sakının. Yalan insanı günaha, o da cehenneme götürür. Kişi durmadan yalan söyler ve araştırırsa Allah katında yalancılardan yazılır."

Buhârî, Edep, 69.

ve iftira gibi farklı şekillerde kendini gösterir. Yalan, ayet ve hadislerde "gerçeğe aykırı konuşmak", "gerçeğe uygun olmayan söz, haber" anlamında kullanılır.

Doğruluk ve doğru söylemek insanları birbirine yaklaştırırken, yalan ve yalancılık ise insanlar arasındaki saygı ve güveni, dostluk ve arkadaşlığı ortadan kaldırır. İnsan haklarının ihlaline, adaletin yerini zulmün almasına sebep olur.

Dinimiz yalanı ve yalancılığı kötü huylardan ve en büyük günahlardan kabul eder ve şiddetle reddeder. Kur'an-ı Kerim'de, **"...Yalan sözden sakınınız", "Ey İman edenler! Allah tan korkun ve doğru söz söyleyin..."[55]** buyurulur. Bir başka ayette de yalanı, ancak iman etmeyenlerin söyleyebileceği ifade edilir: **"Yalanı, ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. İşte onlar, yalancıların ta kendileridir."[56]**

Resulullah (s.a.v), hayatının hiçbir döneminde şaka ile bile olsa yalan konuşmamış ve bu amaçla yalan söylemeyi uygun görmemiştir. Bu nedenle: "*Yazıklar olsun o kimseye ki, insanları güldürmek için konuşur ve yalan söylerler! Yazık ona, yazık ona!*"[57] buyurmuşlardır. Şaka dâhil hiçbir şekilde yalan söylemeyen kimseyi cennetle müjdelemiştir.[58]

Peygamber Efendimiz (s.a.v), yalanı, en büyük günahlar arasında saymıştır. Nüfey bin Hâris (r.a.) şöyle rivayet eder: "Resulullah (s.a.v) bir gün; 'Büyük günahların en ağırını size haber vereyim mi?' diye üç defa sordu. Biz de: 'Evet, Yâ Resulullah!' dedik. Peygamber Efendimiz; 'Allah'a şirk koşmak, ana-babaya itaatsizlik etmek!' buyurduktan sonra, yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve 'İyi dinleyin, bir de yalan söylemek ve yalancı şahitlik yapmak!' buyurdu. Bu sözü o kadar çok tekrar etti ki, daha fazla üzülmesini istemediğimiz için, keşke sükût buyursalar da yorulmasalar, diye arzu ettik."[59]

Riya, Allah (c.c) için yapılması gereken amel ve ibadeti kullara gösteriş olsun diye yapma anlamına gelen ahlaki terimdir.[60] Saygınlık kazanma, çıkar sağlama gibi dünyevî amaçlarla kendisinde üstün özellikler bulunduğuna başkalarını inandıracak tarzda davranmaktır.

55. *Hac suresi, 30. ayet; Ahzap suresi, 70. ayet.*
56. *Nahl suresi, 105. ayet.*
57. *Ebu Davud, Edeb, 88; Tirmizî, Zühd, 10.*
58. *Ebu Davud, Edeb, 7.*
59. *Buhârî, Şehâdât, 10, Müslim, Îmân, 143.*
60. *Mustafa Çağrıcı, "Riya" md. TDVİA, C 35, s.137.*

Riya, amelde ihlası terk etmektir. Allah'a (c.c) itaat eder görünerek kulların takdirini kazanmayı istemektir. İbadetlerini, diğer ahlaki tutum ve davranışlarını, Allah'ın (c.c) emrini yerine getirmek maksadıyla değil insanlara gösteriş olsun diye yapmaktır.

Kur'an-ı Kerîm'de : **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler..."[61]** ayeti ile böyle davrananların yaptıklarının Allah (c.c) katında bir değeri olmadığı ifade edilmiştir. Bir başka ayet-i kerimede ise ibadet niyeti taşımadan, Allah'ın (c.c) rızasını gözetmeden sadece gösteriş olsun diye ibadet edenlerden şöyle bahsedilmektedir: **"Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar."[62]**

Peygamberimiz (s.a.v), riyayı "küçük şirk" olarak nitelemiş[63], ibadet ve hayırlarıyla şöhret peşinde olanların Allah (c.c) tarafından riyakârlıklarının açığa vurulacağını bildirmiştir.[64] Allah (c.c) kıyamet gününde samimi insanlara amellerinin karşılığını verirken gösteriş için ibadet ve hayır yapanlara, "*Ey riyakârlar! Dünyada amellerinizi gösteriş olsun diye kimin için yaptıysanız gidin onu arayın, bakalım bulabilecek misiniz?*" şeklinde hitap ederek onları huzurundan kovacaktır.[65]

Amellerde esas olan gizliliktir, çünkü gizlilik ihlaslı olmayı ve riyadan kurtulmayı sağlar. Ancak amelleri açıktan yapmanın sakıncasının bulunmadığı, hatta faydalı olduğu durumlar da vardır. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de, **"Sadakaları âşikâre olarak verirseniz bu ne güzel! Eğer yoksullara gizlice verirseniz bu sizin için daha hayırlıdır..."[66]** buyurulmuştur.

Yüce Allah (c.c.) buyuruyor ki:

Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları hâlde mallarını, insanlara gösteriş için sarfedenler de (ahirette azaba dûçâr olurlar). Şeytan bir kimseye arkadaş olursa, ne kötü bir arkadaştır o!"

Nisâ Suresi, 38. ayet.

DEĞERLENDİRELİM

"... Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar gösteriş yapanlardır; hayra da mâni olurlar."

Maûn Suresi, 5-7. ayet.

Yukarıdaki ayeti riya açısından değerlendiriniz.

61. *Bakara suresi, 264. ayet.*
62. *Nisâ suresi, 142. ayet.*
63. *İbn Mâce, Zühd, 21.*
64. *bk. Müsned, C V, 270; Buhârî, Riķāķ, 36, Ahkâm, 9; Müslim, Zühd, 47, 48.*
65. *Müsned, C V, 428, 429.*
66. *Bakara suresi, 271. ayet.*

